Anna Kontula & Arja Laakso:

USKONNON PAIKKA SEKSITYÖNTEKIJÖIDEN MORAALIKÄSITYKSISSÄ

(Teoksessa: Mika Aaltola (toim.), Uskontoa politiikan tiloissa. Studia Politica Tamperensis 17. Tampere, Tampereen yliopiston Politiikan tutkimuksen laitos 2007. S. 95-118.)

1. Johdanto 1
2. Stigma 3
3. Aineisto 5
4. Strategiat 7
Erilliset roolit 7
Oma uskonto 10
Siirtyminen maallisiin arvojärjestelmiin 11
Poikkeus 14
5. Yhteenveto 15
Kirjallisuus 16

> Kun he tiukkasivat häneltä vastausta, hän suoristautui ja sanoi: ”Se teistä, joka ei ole tehnyt syntiä, heittäköön ensimmäisen kiven.” Joh. 8:7

TIIVISTELMÄ: Seksityöntekijä joutuu rakentamaan ammatti-identiteettiään poikkeuksellisen haasteellisissa olosuhteissa: työstä ei sovi puhua ja vaikka yrittäisikin, vahvat myytit estävät yleensä prostituoidun kannalta rakentavan keskustelun. Sosiaalinen stigma, omat moraalikäsitykset ja seksityö muodostavat kolmion, jossa kaikki kulmat vaikuttavat toisiinsa. Kuvion ymmärtämisen avainsana on uskonto. Vaikka prostituoitu olisi agnostikko tai ateisti, hänen on kohdattava uskontopohjainen sosiaalinen paheksunta, jaettava kulttuurinsa kristillinen arvopohja ja kyseenalaistettava saastaisen naisen rooli. Artikkeli perustuu 12 prostituoidun haastatteluun.

1. Johdanto

Tässä artikkelissa kysymme, millainen paikka uskonnolla on seksityöntekijöiden moraalikäsityksissä. Valtaosalle tapaamistamme seksityöntekijöistä uskonto merkitsee paljon ja heillä on siitä myös opillista tietoa, usein uskonnonopetuksen lisäksi myös kristillisen kotikasvatuksen ja lapsuuden pyhäkoulun kautta. Toisaalta he tekevät työtä, joka kristillisissä maissa mielletään synniksi. Siksi on aiheellista kysyä, miten he sovittavat yhteen käsitykset oikeasta ja väärästä omassa elämässään.

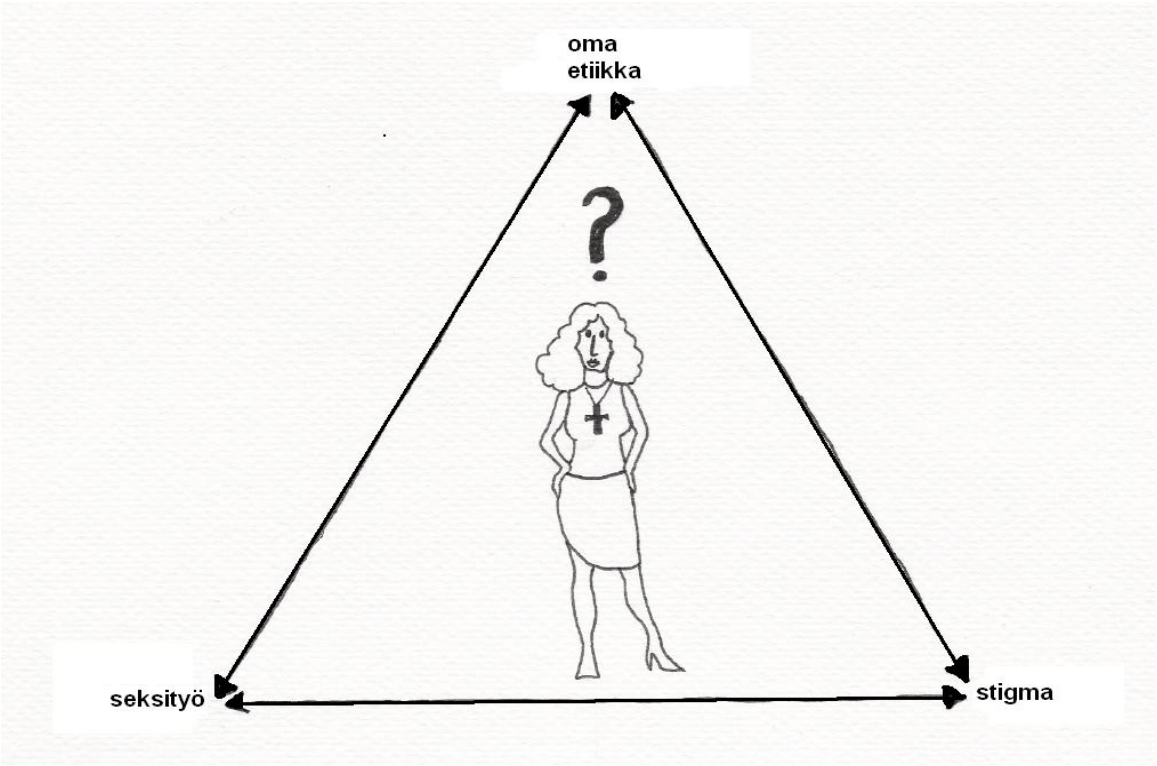

Hahmotamme seksityön moraalin ja luterilaisen moraalin ristiriitaa Thomas Luckmannin (1967, 86–88) privatisaatioteorian avulla. Hän kuvaa tilannetta, jossa valtauskonnon rinnalle muodostuu muita vahvoja uskontomalleja. Tällöin eri uskontomuotojen yhteenlaskettukin merkitys jää vähäisemmäksi kuin yhden uskonnon merkitys homogeenisessä uskontoyhteisössä.

Luckmannin mukaan kehitys johtaa yksilöllistymiseen ja maallistumiseen. Uskonto ei ole enää löydettävissä niinkään sen perinteisistä instituutioista vaan yksityisen piiristä. Yhteiskunnan osa-alueet eriytyvät toisistaan paitsi hallinnollisesti, myös sisäiseltä logiikaltaan.

Kuitenkin myös privatisoituvassa yhteiskunnassa väistyvä valtauskonto näkyy ihmisten ja instituutioiden normeissa. Siitä tulee ikään kuin osa-aikaista. Ihmiset voivat reagoida muutokseen joko vaihtamalla joustavasti roolista toiseen, muotoilemalla uskontoa uuteen tilanteeseen sopivaksi tai kieltämällä traditionaalisen uskonnon elämänkatsomuksestaan.

Prostituutio määritellään tässä artikkelissa perinteisesti vastikkeelliseksi ja kertaluonteiseksi fyysiseksi kontaktiksi, jonka tavoitteena on asiakkaan seksuaalinen nautinto. Sen sijaan valikoimattomuus (vrt. Skaffari & Urponen 2004,12–13) ei kuulu suomalaisen prostituutiokentän tunnusmerkkeihin. Niin asiakas kuin myyjäkin valikoivat kumppaninsa.

Olemme täydentäneet perinteistä määritelmää prostituutioon liittyvällä sosiaalisella statuksella, joka erottaa sen muista, ulkoisilta tunnusmerkeiltään edelliseen kohtaan lukeutuvasta toiminnasta. Juuri tämä sosiaalinen stigma (Pheterson 1996, 31) tekee prostituutiosta kulttuurisesti tunnistettavan, vaikka tutkimus kiisteleekin käsitteen eksaktista määritelmästä.

Prostituution kanssa rinnakkain puhumme seksityöstä. Palvelutarjonnan suhteen seksityö on

prostituutiota laajempi käsite [1], mutta toisaalta yhteiskunnallisena ilmiönä seksityö kuvaa vain yhtä prostituution ulottuvuutta, seksiä vaihtosuhteena. Koska prostituutio on kuitenkin käsitteistä arvolatautuneempi ja toisaalta haastateltujen palvelutarjonta ylittää prostituution rajat, kirjoitamme mieluummin seksityöstä aina kun se on mahdollista.

Artikkelin sisältöluvuissa 3-5 pohditaan, missä määrin prostituoitujen haastatteluista löytyy roolinvaihtoon, uskonnon uudelleenmäärittelyyn tai uskonnon mitätöintiin liittyvää puhetta. Oletamme, että haastateltujen on jollakin tavalla käsiteltävä ympäröivän yhteiskunnan suhtautumista hänen ammattiinsa ja löydettävä keinoja oikean ja väärän perustelemiseen omalta kohdaltaan. Strategian valinta ymmärretään tässä laajemmin suomalaisesta yhteiskunnasta löytyvien vaihtoehtojen hyödyntämiseksi, ei selkeänä henkilökohtaisena valintana perinteisen uskontokäsityksen tai jonkin sen vaihtoehdon väliltä. Samat ihmiset voivat käyttää eri strategioita erilaisissa tilanteissa.

2. Stigma

Stigma tarkoittaa Jeesuksen ristiinnaulitsemisesta muistuttavaa haavaa. Vaikka niitä esiintyy yleensä vain hurskailla ja arvostetuilla uskovaisilla, jäljet kertovat normeja kyseenalaistaneen ja maailman hylkäämän Jeesuksen kohtalosta.

Yhteiskuntatieteissä stigmalla tarkoitetaan mekanismia, jolla normista negatiivisesti poikkeava määritellään ja määrittää itsensä yhteisön ulkopuolelle (Goffman 1990, 9 & 13). Stigmatisoitu ei ole yhteisön täysivaltainen jäsen, vaan hänet nähdään ja hän alkaa myös itse nähdä olemassaolonsa ensisijaisesti stigman (vammaisuuden, rikollisuuden tai homoseksuaalisuuden) kautta.

Huorastigma (Pheterson 1996 & O'Connel Davidson 1998, 109-206 & Brock 1998) on osoittautunut yhdeksi läntisen maailman sitkeimmistä leimoista[2]. Kun yksilöllistymiskehitys ja markkina-ajattelun leviäminen tuulettavat perinteisiä arvoja, seksityöntekijöiden kohdalla törmäys on kaikkein konkreettisin. Vaikka suomalaisten moraalikäsitykset ovat viime vuosikymmeninä maallistuneet, seksuaalietiikkaan liittyvät kysymykset ovat edelleen selkeimmin uskonnollisuuskysymyksiä (Kääriäinen 2003, 250–251). Prostituutio korostaa uusien ja perinteisten arvojen jännitteitä. Seksityöntekijät kohtaavat uskontoon palautuvaa suoraa ja epäsuoraa paheksuntaa niin mediassa kuin asiakaskontakteissaankin:

> Mulla oli tos aikasemmin asiakkaana semmonen mies, joka ensin tinki ja mä aattelin, et olkoon. Ennen sänkyyn tuloo se rukoili ja sen jälkeen hän rukoili, omia syntejään anteeks ja tän syntisen naisen puolesta ja rupes sitten saarnaamaan mulle. […] Sitten kun tuli veronpalautukset, niin se tuli kysyyn, et et viittis vielä. Tekopyhä uskonnollisuus, herran jestas! (Yritteliäs 1)

[1] Seksialan liiton säännöissä "seksialalla tarkoitetaan elinkeinotoimintaa ja työtä, jossa hyödyntäen elinkeinonharjoittajan tai työntekijän seksuaalista tietämystä, seksuaalista mielikuvitusta tai seksuaalisia taitoja valmistetaan, tuotetaan, tarjotaan tai myydään tuotteita tai palveluita, joilla on niiden käyttäjälle oleellista seksuaalista merkitystä."

[2] Huorastigman (whorestigma) mekanismit ovat tällä hetkellä yksi prostituutiotutkimuksen suosituimmista osa-alueista. Tässä työssä ei kuitenkaan keskitytä niinkään sosiaaliseen syrjintään kuin siihen, miten seksityöntekijät sitä käsittelevät.

Artikkelimme kannalta on oleellista, että voimakkaan stigman vuoksi seksityöntekijän mahdollisuudet kehittää prostituutioon liittyviä käsityksiään ovat rajalliset. Julkisuuden antama kuva on niin kaukana prostituution arjesta, että se ei kykene tarjoamaan eväitä itseymmärrykseen – korkeintaan lisäämään hämmennystä ja yksinäisyyden tunnetta. Seksityöntekijä voi keskustella ammatistaan vain harvojen kanssa ja saatavilla oleva kirjallinen materiaalikin tarjoaa vähän valmiita ratkaisumalleja. Siksi voidaan olettaa, että seksityöntekijät joutuvat pohtimaan ammattietiikkaansa muuraria tai peruskoulunopettajaa enemmän.

Miksi sitten juuri prostituutio herättää niin voimakasta paheksuntaa? Yksi mahdollinen selitys löytyy tarkastelemalla prostituution paikkaa vaihtotalouden ja seksin risteyksessä. Tämä on se kohta, jossa vallitsevaa järjestystä tukeva (uskonnollinen) normisto[3] joutuu törmäyskurssille prostituution kanssa.

Markkinatalouden dynamiikalle on tyypillistä pyrkimys kasvuun. Kun kapitalismin maantieteellinen laajentuminen alkaa kohdata rajansa, pääomien kasvattamiseen perustuva ajattelu laajentumaan yhä uusille elämänalueille. Kuluttajuus, työajan pidentyminen ja perinteisten naisten hoiva- ja uusintamistöiden siirtyminen rahatalouden piiriin ovat kuvaavia esimerkkejä tästä laajentumistendenssistä. Voidaan jopa väittää, että talouden diskurssi on vallannut yhteiskunnassa yhtä merkittävän aseman kuin on aikaisemmin ollut uskonnolla. Kehitys on johtanut seksin kaupallistumiseen ja seksiteollisuuden kasvuun.

Kun yhteiskunnalliset suhteet rakentuvat kulutuksen (rahaa vaihdetaan tavaroihin) tai työmarkkinoiden (työtä tai työvoimaa vaihdetaan rahaan) varaan, keskeinen kysymys tietenkin kuuluu, mihin hinta asetetaan. Asetelma tukee jo lähtökohtaisesti omaa erillisyyttä, itsellistä harkintaa ja omaa näkökulmaa. Rahavälitteisen vaihtosuhteen luonne ja rakenne määrittää vaihdon subjektit erillisiksi, omine lähtökohtineen ja pyrkimyksineen. (Kortteinen 2005,)

Tämän mekanismin kautta rahavälitteinen vaihto tukee yksilöllistymistä – myös arvojen osalta. Durkheimin (1990, 211-214) mukaan jatkuvasti eriytyvän työnjaon yhteiskunnassa ihmiset omaksuivat uusia, markkinataloutta suojaavia arvoja. Keskeisenä näistä arvoista oli yksilö, joka pystytettiin toteemiksi kylän keskiaukiolle.

Vaikka siis yhteistä merkitysjärjestelmää ja yhteisöllisyyttä korostava uskonnollisuus saattaa näyttäytyä rahavälitteisen suhteen vastakohtana, muun muassa reformaatio vahvisti Euroopassa yksilöllistymistä ja eriytymistä (Arffman 1998) [4]. Perhemoraalin alueella yksilön

---

[3] Tässä artikkelissa uskonnon normistolla viitataan ensisijaisesti suomalaiseen, luterilaiselle pohjalle rakentuneeseen yhteisymmärrykseen, jonka kaikki kulttuurissa kasvaneet tunnistavat ja jonka suurin osa väestöä myös tunnustaa ainakin osittain. Meillä kirkko on toiminut kauan valtion suojeluksessa ja osittain siksi valtauskonnon rooli vallitsevan maallisen järjestyksen tukijana on erityisen korostunut. Silti uskonnon piirissä on reagoitu kapitalismiin myös muilla tavoilla. Esimerkiksi vapauden teologia muistuttaa köyhiin, alistettuihin ja kärsiviin kohdistetusta riistosta, jonka työkaluna on valitettavan usein toiminut kristinusko. Enrique Dusselin (1980,199) mukaan sekulaarissa yhteiskunnassa raha ja materia ovat palvonnan kohteina ja sen hyväksyvä kirkko palvelee epäjumalaa. Sekulaariin vakavasti suhtautuva teologia ottaa huomioon maailman sellaisena kuin se on ja vaatii ihmisen todellisia elinolosuhteita teologian kriteereiksi myös. Tavoitteena on, että mitään ei kätkettäisi abstraktisuuden, transsendenssin tai pyhän kaapuun, vaan pyhä on läsnä siellä missä rakkaus ja oikeudenmukaisuus toteutuvat. (Vuola 1991, 26.)

[4] Luther vaati jokaiselta ihmiseltä henkilökohtaista valintaa, ja hyökkäsi voimakkaasti sitä katolisen kirkon käsitystä vastaan, että jokaisella ihmisellä on sama päämäärä ihmisyytensä takia. Ainakin alkuaikoina Luther piti myös tiukasti kiinni maallisen ja hengellisen esivallan tehtävien erottamisesta. Reformaatio sai alkunsa Saksassa,

arvostus näkyi siinä, miten perinteisesti yhteisöllisyyttä korostavan sukuyhteyden tilalle nostettiin yksilöiden tunteet ja oikeus solmia rakkausavioliitto. Oman aikamme mielikuvateollisuudessa sankarin tulee kuunnella yksilöllistä sisintään ja valloittaa rakkautensa, vaikka se edellyttäisi suuria uhrauksia ja suhteiden katkeamista sukuyhteyteen.

Seksuaalimoraalin alueella muutos Pyhästä perheestä Pyhään rakkaussuhteeseen merkitsi, että seksisuhde tuli sallituksi rakastavaisille – tai ainakin voimakkaasti toisistaan viehättyneille – mutta ei muista syistä: aikaisemmin oli tavallista ja ainakin naisille jopa suotavaa perustella seksuaalista kanssakäymistään esimerkiksi velvollisuudella, lasten saamisella tai perheyhteyden vahvistamisella. Hiljalleen synnin perusta muuttuu, kun lankeemuksen koetaan saastuttavan yhä enemmän yksilön halua ja yhä vähemmän yhteisön eheyttä.

Prostituutio loukkaa pyhäksi nostettua halun (rakkauden) ja seksin yhteyttä. Tämä näkyy muun muassa siinä, miten raja ”kunniallisten” ja ”huonomaineisten” naisten välillä on vaihtanut paikkaa: perhemoraalin aikaan yhteisöllisyyttä koettelevat irtosuhteet tuomittiin ja niitä harjoittavia naisia kutsuttiin prostituoiduiksi, ottivat he seksistä rahaa eli eivät.

Nykyisellään yhä useammin hyväksyttävää seksuaalikäyttäytymistä on pysyvän parisuhteen lisäksi myös intohimolle perustuvat lyhytkestoiset seksisuhteet, kun sen sijaan maksullinen seksi tuomitaan jyrkästi. Yksilöllistymiskehitys ei siis poista prostituution paheksuttavuutta, vaikka muuttaakin sen perusteita. Käänteisesti kaupallinen vaihtosuhde tukee kapitalistista ajattelua, joka vahvistaa ostoseksin tuomitsevaa yksilöllistymiskehitystä.

3. Aineisto

Aineistoa kerättäessä päädyimme tavoittelemaan erilaisuutta: vaihtelua löytyy iän, sukupuolen, palvelutarjonnan, seksuaalisen suuntautumisen, perhetilanteen ja työhistorian osalta. Oletuksena on, että mitä erilaisempi haastateltavien ryhmä on muilta osin, sitä selkeämmin erottuvat ne piirteet, jotka heitä seksityön kautta yhdistävät.

Prostituutiotutkimuksessa ei yleensä voida puhua otannasta, koska perusjoukko on harvoin tiedossa. Käsityksemme mukaan kerätty aineisto kuvaa kuitenkin suhteellisen monipuolisesti suomalaista prostituutiokenttää. Rajat ylittävä keikkaprostituutio on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle, koska toisessa maassa satunnaisesti työskenteleville sosiaalinen stigma ei esiinny samanlaisena ja koska vertailukelpoinen pohdinta edellyttäisi analyysiä heidän lähtömaidensa seksuaalikulttuurista.

Kaikille tapaamillemme seksityöntekijöille on ollut yhteistä prostituutioon liittyvä stigma. Se näkyy heidän suhtautumisessaan prostituutiosta käytyyn keskusteluun, useimmiten tarpeessa ammatin salaamiseen ja lähes aina myös pohdinnoissa omasta etiikasta. Tässä työssä käsiteltyjen uskonnollisten normien lisäksi sosiaalinen leima vaikuttaa myös maallisen lainsäädännön kautta ja vaikka prostituutio ei ole laitonta, lähes kaikki sen harjoittamiseen vaadittavat tekijät (työtila, asiakashankinta, matkustus) ovat osittain tai kokonaan sanktioitu. Koska valtaosa seksityöntekijöistä joutuu toimimaan jollakin tapaa laillisen ja laittoman rajamailla, tarve työn

---

jossa oli varakkaita kaupunkeja ja joka oli jo kytkeytynyt kansainvälisen kaupan ja rahatalouden järjestelmään (Arffman 1998, 23).

salaamiseen, mahdollisuus työn kautta syrjäytymiseen ja todennäköisyys tulla hyväksikäytetyksi kasvaa.

Haastattelimme artikkelia varten 17 seksityöntekijää, joista lopulta tässä käsitellään 12[5]. Yhtä lukuun ottamatta kaikki olivat naisia, joskin kaksi naisista oli käynyt läpi sukupuolenvaihdoksen. Kaikki haastatellut ovat täysi-ikäisiä, mutta muuten ikäjakauma on laaja vanhimman haastatellun ollessa yli 60-vuotias.

Tutkimukseen osallistuneista seksityöntekijöistä lähes kaikki ovat menestyneet koulussa[6]. Haastatelluista lähes kaikilla on suoritettuna jokin keskiasteen tutkinto, monilla useita. Puolella on myös korkeakouluopintoja. Suosituimpia harrastuksia olivat lukeminen (7) ja erilainen kirjoittelu (5) romaaneista mielipidekirjoituksiin. Ylipäätään jokin kulttuuriharrastus löytyi kaikilta, kun taas urheilua harrasti vain puolet.

Kuvio 1: Aineiston seksityöntekijöiden koulutustausta. Suoritetut tutkinnot ja keskeneräiset opinnot merkitty erikseen.

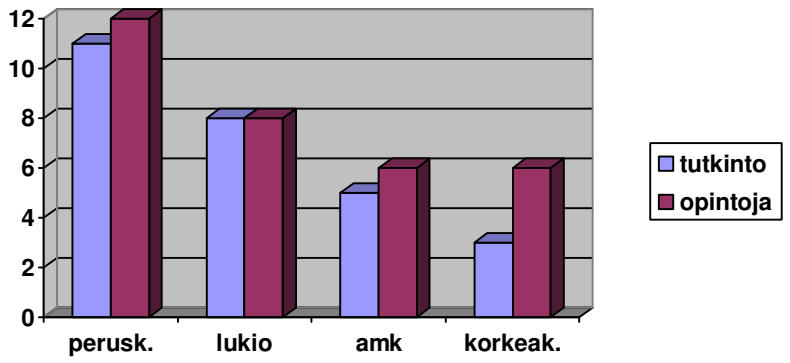

Seksityöntekijöistä kolme asuu samassa taloudessa puolisonsa kanssa ja kahdella on pitkäaikainen seurustelusuhde. Kaikki viisi ilmoittavat olevansa tyytyväisiä parisuhteeseensa ja että kumppanit tietävät seksityöstä. Loput seitsemän ovat sinkkuja. Puolella haastatelluista ei ole lapsia. Kolmella on aikuisia ja kolmella huollettavia lapsia.

Haastatelluista kaksi on ainakin toistaiseksi lopettanut seksityön ja kaksi pyrkii lopettamaan. Muut sijoittuvat janalle, jonka toisessa päässä ovat päätoimiset ammattilaiset ja toisessa harvakseltaan keikkailevat. Oheisessa kaaviossa haastateltujen palvelutarjonta on jaettu viiteen ryhmään[7]:

1) *päiväkahviseura* on Suomessa yleisin prostituution muoto. Sillä viitataan klassiseen seksiin ilman erikoisuuksia. Tässä työssä myös katuprostituutio on luettu Pk-palveluihin.

[5] Haastattelut teki Kontula osana väitöskirjatyötään vuoden 2004 ja kevään 2005 aikana. Haastattelujen pituus oli keskimäärin 3-4 tuntia, mutta suoraan uskontoon ja etiikkaan liittyviä asioita pohdittiin kunkin haastattelun aikana korkeintaan tunti. Haastatteluista kaksi thaimaalaista jätimme ulkopuolelle samalla kun tutkimuskysymys rakennettiin kristillisen prostituutiokäsityksen varaan. Yksi haastattelu epäonnistui teknisesti ja kaksi hylättiin, koska emme kyenneet takaamaan haastateltavien anonymiteettia

[6] Verrattain korkea koulutustaso on ollut tyypillistä Suomesta viime vuosina tavatuille suomalaisille ja venäläisille seksityöntekijöille (Kontula 2005, 20).

[7] Jaottelu perustuu prostituutiokentän toimijoiden omiin luokituksiin. Koska virallisia standardeja ei ole, käsitteiden sisällöt saattavat vaihdella. (Ks. myös Kontula 2005, 28-31.)

2) *intiimihierontaan* kuuluu asiakkaan tyydyttäminen käsin, jota yleensä edeltää tavallinen hieronta. Intiimihieronta voi päätyä myös suuseksiin, mutta sillä ei yleensä viitata yhdyntäpalveluihin.
3) *Kinky*-käsitteen alle olemme laittaneet erilaiset s/m- ja fetissipalvelut sekä muut kokemusta vaativat erikoisuudet.
4) *Eroottista tanssia* kysytään suhteellisen harvoin, koska sille on omat erilliset instituutionsa.
5) Useimmat haastateltavat kertovat asiakkaiden pyytävän *konsultaatiota eli neuvontaa* seksiin liittyvissä asioissa. Suurin osa ei katso neuvonnan kuuluvan työhönsä, mutta osa keskustelee aikataulun salliessa mielellään ja jotkut ovat tuotteistaneet sen osaksi maksullisia palvelujaan. Kahdella haastateltavalla oli seksuaalineuvojan koulutus.

Kuvio 2: Aineiston seksityöntekijöiden tarjoamat seksipalvelut.

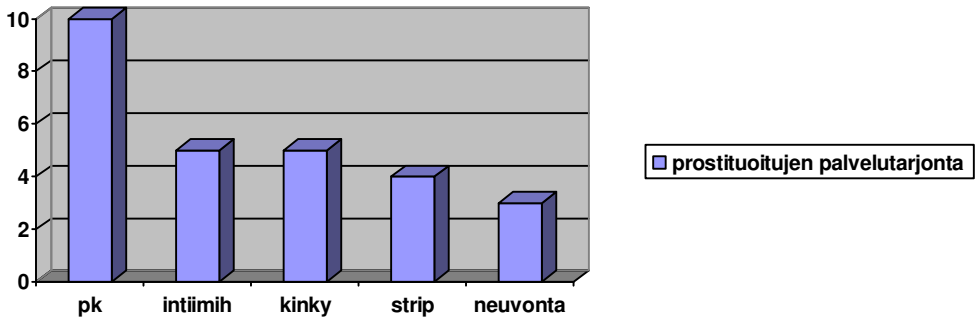

Seksityöntekijöistä seitsemän on kasvanut aktiivikristillisistä kodeista. Lopuista kahdella uskonto on näytellyt muulla tavoin merkittävää roolia nuoruudessa. Puolet on kotoisin maaseudulta ja puolet kaupungista. Kansallisuudeltaan yksi on virolainen ja yksi venäläinen. Loput ovat suomalaisia, joskin yksi suomalaisista on viettänyt merkittävän osan lapsuuttaan toisessa pohjoismaassa.

Tavoitetut seksityöntekijät olivat pääsääntöisesti helppoja haastateltavia uskonnollisten kysymysten suhteen, koska valtaosalle heistä kristinuskon peruslähtökohdat olivat tuttuja ja he olivat miettineet siihen liittyviä kysymyksiä. Haastateltavien kotitaustat huomioiden ei kuitenkaan ole selvää, että uskonnon osuus ajattelussa määräytyisi ainoastaan prostituutioon liittyvän leiman kautta. Vaikka tässä artikkelissa rajaudumme pohtimaan uskonnon ja moraalin suhdetta stigman kautta, on selvää, että monet haastateltavista ovat miettineet samoja kysymyksiä jo kauan ennen prostituutiouraansa.

4. Strategiat

Erilliset roolit

Työjaon syveneminen on johtanut myös yhteiskunnallisten instituutioiden eriytymiseen. Perinteisesti kaikkea yhteiskuntaelämää värittänyt uskonto on ikään kuin ”vetäytynyt” omaksi sektorikseen. Kutakin aluetta hallitaan sen oman sisäisen rationaliteetin pohjalta ja menestyäkseen ihmisten on kyettävä omaksumaan aina sen osa-alueen tavat ja normit, jossa kulloinkin liikkuvat. Niin eriytyminen kuin yksilöllistyminenkin toisaalta heikentävät perinteistä uskontokäsitystä, toisaalta tukevat seksityön mahdollistavia virtauksia.

Kristillisen kertomuksen varassa eläminen on merkinnyt muutamien keskeisten, kaikkien toimintaan vaikuttavien taustaoletusten hyväksymistä. Kristinuskon todellisuus on ykseys, joka on sama kaikille ja oikea ja väärä eivät riipu ihmisten arvostuksista, näkökulmista tai mielipiteistä. Tästä syystä hyvin eläminen ja hyvä elämä ovat kiinteästi sidoksissa toisiinsa. Kun valtauskonnon kokonaisvaltainen vaikutus yhteiskuntaan on vähentynyt, samalla yhteys ihmisen hyvän elämän ja moraalin noudattamiseen sitoutumisen väliltä on höllentynyt. (Hallamaa, 1999, 145 – 146.) Eräs haastateltavamme kuvaa eroa puhumalla ”nunnan etiikasta, mutta huoran moraalista” (Krisse).

Krisse kutsuu suoraan itseään tapakristityksi. Hänen mielestään uskonto liittyy kulttuuriin ja kulttuurisiin tapoihin, mutta myös omaa arvomaailmaansa Krisse kuvailee evankelisluterilaiseksi ja vieläpä vanhoilliseksi. Hän hakee transsendenssin rajan ylittäviä kokemuksia ja tunnistaa niitä. Hän kuvaileekin omaa Jumala-suhdettaan:

> Et ihan suoraan en puhu Jumala-jumalalle, mut saatan jotain kautta etsii sitä jumalallisuutta ja nähdä sitä. (Krisse)

Yksi strategia uskonnon ja siitä maallistuvan yhteiskunnan yhdistämiseksi on osa-aikaisuus. Kyse on prosessista, jossa ihminen omaksuu rutiininomaisesti ja kyseenalaistamatta perinteisiä uskonnollisia rituaaleja, mutta on niiden ulkopuolella omaksunut muita normeja. Toimijalla on useita erilaisia ja erilaisiin normeihin perustuvia rooleja, joita hän vaihtaa tilanteen ja tarpeen mukaan. (Luckmann 1967, 86.)

Vaihtuviin rooleihin viittaavat haastattelukohdat tuntuvat kaikkein ristiriitaisimmilta. Osittain epämääräisyys voi johtua siitä, että merkittävä osa haastateltavista ei ole tottunut argumentoimaan ääneen seksityöhön liittyviä asioita. Kulttuurissamme prostituutio yhdistyy uskontoon yleensä vain yhdellä tavalla. Kun syntipuhe ei vastaa omaa kokemusta oikeasta ja väärästä, harvalla haastateltavalla on valmista kieltä ristiriidan kuvaamiseen. Puhe seksityöstä, uskonnosta ja moraalista on rakennettava lähes kokonaan itse.

Toisaalta vaikka uskonnon ja prostituution suhde on määriteltävä omin voimin, prostituoitujen perusasenne uskontoon ei juuri eroa muista suomalaisista. Luterilaisuus käsittää moraalin niin, että jokaisella ihmisellä on omatunto, joka kertoo mikä on oikein ja mikä väärin. Ihminen on kuitenkin perisynnin vallassa eikä pysty aina tekemään oikein. Vain Jumalan armo pelastaa ihmisen, ei ole muuta tietä. (Mannermaa 1977, 191.) Suurin osa haastateltavista on kasvanut tämän luterilaisen perinteen piirissä. Valtaväestöstä he eroavat lähinnä siinä, että he soveltavat näkökulmaa myös prostituutioon.

> Mä nään sen sillä tavalla, että Kristus on kuollu meidän syntien tähden ja kaikki on anteeksi annettu. […] Että oishan se ikävää, jos kaikki eläis synnittömänä, et turhaan kuoli siellä. (Krisse)

Krisse ei koe mitenkään ongelmallisena seksityötään ja uskontosuhdettaan, mutta esimerkiksi Veera, vaikka ei usko Jumalaan, pohdiskelee ristiriitaisesti käsityksiään. Veera ajattelee, että synnillä ja väärin tekemisellä on yhteys ja että seksityö on syntiä. Kuitenkaan hän ei koe tekevänsä väärin toimiessaan prostituoituna. Haastattelussa Veera ratkaisee ristiriidan siirtymällä yleiseltä tasolta yksilölliselle:

> Mun mielest toisaalta siinä mielessä se ei oo väärin, että – tai on se väärin, mut sit on väärin kaikki muukin. Periaattees kaikki mitä ihmiset koko ajan tekee, niin voi laskee

> synniks. […] Sillon tulee tunne, et mä teen oikein, kun mä aiheutan mahdollisimman vähän pahaa oloo ja pahaa mieltä ja vaikeuksia toisille. (Veera)

Vaihtuvissa rooleissa haastateltavat asettavat työnsä eri elämän sfääriin kuin uskonnon, uskontoon liittyvien perinteiden, synnin tai mahdollisen Jumalan. Jotkut elävät järjestelmällisesti eri rooleissa eri normien mukaan. Vaikka prostituoidut yleensäkin salaavat toimintansa sosiaalisen stigman pelossa, tällä kohtaa toisten ihmisten ja yhteisöjen mielipiteiden merkitys saattaa korostua. Julkinen tuomitseminen koetaan kaksinaismoralismiksi ja sitä vastaan puolustaudutaan:

> Mä oon ite lukenu Raamatunkin niin moneen kertaan läpi, että siinä ainakin puhutaan kristinuskosta, et Jumala on anteeksiantava. kun jokainen ihminen on syntinen, niin mun mielest se on väärin, et joku voi arvostella silleen, et seksityö on suurempaa syntiä kun joku muu. En tiiä. Kun ihminen tekee joka päivä jotain syntiä, vaikkei se ei välttämättä tajua edes tekevänsä. Mut sit arvostelee kauheen kovaan ääneen muita, jotka tekee. (Veera)

Itse asiassa Veera pohtii tässä paljon prostituutiota yleisempää kysymystä: Uskonto on myös sisäisesti ristiriitainen, ei vain suhteessa muihin instituutioihin. Se voi ohjata yhtä aikaa moneen suuntaan. Samanaikaisesti anteeksiantavan Jumalan kanssa me tunnistamme ja tunnustamme uskontopohjaisen moraalinvartijuuden. Esimerkiksi herätysliikkeet Suomessa ovat tehneet syntilistoja (esim. tanssi on syntiä), jotka myös ovat voimakkaasti vaikuttaneet ihmisten käsityksiin, vaikka niitä ei tunnistettaisi uskontoon liittyviksi.

Haastateltavien on ollut pakko miettiä oman työnsä arvoa. Seksityön hyvät puolet ja oikeutus on löydettävä itse, koska sosiaalinen ympäristö antaa siihen tuskin lainkaan tukea[8]. On ilmeistä, että suurin osa haastattelemistamme seksityöntekijöistä selvästi koki työnsä eettisesti oikeutetuksi. Silti oman kokemuksen argumentointi tuotti vaikeuksia:

> No. Niin. No kun mä en koe, et se on joka suhtees väärin - mä koen et se on väärin, mut mun mielestä se on hassuu, et mulle ei missään vaiheessa tuu – vaikee vastata. (Veera)

Toisaalta osa haastateltavista oli edennyt pohdinnoissaan niin pitkälle, että saattoi selkeästi kertoa kokevansa prostituution omalla kohdallaan yhteiskunnallisesti hyödylliseksi:

> Kyl mulla oli sellanen tunne, et mä itselleni olin sen hahmottanu. Et seksityötä voi tehdä sellasella tavalla, et se toteuttaa lähimmäisenrakkautta. (Leenu)

Edellä siteerattu Leenu toimi aikaisemmin aktiivisesti omassa uskonnollisessa yhteisössään. Tässä elämänvaiheessa hän itse kertoi kokeneensa kuuluvansa joukkoon ja ettei hänen jumalakäsityksensä ja työnsä välillä ollut mitään ristiriitaa. Kuitenkin Leenu tunsi velvollisuudekseen nostaa yhteisössään esille prostituoitujen asemaan liittyviä ongelmia, joiden käsittelyyn yhteisö ei ollut valmis. Vaikka Leenun elämässä uskonnolla oli ollut poikkeuksellisen suuri merkitys, hän päätyi luopumaan yhteisöstä ja uskosta.

---

[8] ”Ongelmamme on se, että julkisuudessa käsitys prostituutiosta on niin kielteinen, että siitä on hyvin vaikea rakentaa itselleen positiivista ammatti-identiteettiä. Toinen este ammatti-identiteetin rakentamiselle on se, että huoraaminen on useimmiten pakko pitää ainakin osittain salassa ympäristöltä, jotta ei joutuisi vaikeuksiin naapureiden, vuokranantajan ja rikoslain parituspykälän kanssa.” (Turvallisempaa seksiä 1997, 53.)

Erilaisten roolien ylläpito voi olla rasittavaa, oli sitten kyse harkitusta strategiasta tai vähemmän tiedostetusta toiminnasta. Vaikka Leenu ei kokenut uskonnon ja prostituution välillä ristiriitaa, voidaan yhteisöstä irtaantumista arvioida myös Luckmannin tarkoittamasta roolivaihdoista luopumisena ja siten oman arvojärjestelmän eheytymisenä.

Oma uskonto

Toinen mahdollinen strategia on nojautua perinteiseen uskontoon, mutta uudistaen sitä omaan elämäntilanteeseen (ja seksityöhön) sopivaksi. Ristiriita uskonnon ja arjen välillä käynnistää epäilyn, jonka kautta toimija päätyy muokkaamaan uskontokäsitystään yksilöllisesti, esimerkiksi yhdistelemällä siihen muiden uskontojen elementtejä.[9] (Luckmann 1967, 86.)

Prostituoitujen haastatteluissa tuli paljon esille uskonnollista vaihtelua. Vaikka osa siitä selittyy ilmiön monikansallisuudella (venäläiset prostituoidut usein ortodokseja, thaimaalaiset buddhalaisia), osittain kyse on länsimaisille uskonnollisuudelle tyypillisestä eri uskontojen yhdistelystä (vaikkapa hindismin ja kristinuskon yhdistely).

> Se on jotakin sekotusta kristinuskosta ja hinduismista ja budhismista. Mut se ei ehdottomasti ole uskomista Raamattuun, koska Raamattu antaa Jumalasta käsityksen, niinkun Jumala olis ihminen, ja mä en ikipäivänä tule uskomaan, et Jumala vois jossain mielessä olla tuomitseva. En, siis en sitä ikinä tule uskomaan. (Taru)

Uskonnon uudelleenmuotoiluun voi olla syynä nostalginen kaipuu yhteisöllisyyteen ja samanaikainen halu irrottautua vanhoista, yksilön vapautta rajoittavista perinteistä. Uskontoa ei haluta kokonaan hylätä, koska koetaan sen johtavan moraalin yksilöllistymiseen ja jopa konkreettiseen eroon sosiaalisesta yhteisöstä. Toisaalta tiukka perinteisessä uskonnossa pitäytyminen ei anna tilaa itsearvostukselle ammattinsa osaavana seksityöntekijänä. Siksi ratkaisu on usein uskonnon säilyttäminen niiltä osin, kuin se tuntuu kantavalta omassa ajassa ja elämässä:

> Jumala on olemassa, mutta minä en voi sanoa, onko se Jeesus Kristus tai Buddha. En voi sanoa, että minä olen uskonnollinen, mutta totta kai minä uskon, että Jumala on olemassa. Voi olla, että Jumala on enemmän [minun] sisällä kuin kirkossa. (Sirkka)

Yksilöllistynyt yhteiskunta vaikuttaa myös käsityksiimme oikeasta uskonnosta tai uskontoyhteisöstä. Juha Pihkala (1992, 113) on päätellyt yhdeksi ateismin syyksi modernin ihmisen halun itse päästä määräämään omasta elämästään ja ajattelustaan. Tällöin Jumala tai ylipäätään uskonto on tulkittu ihmisen itsemääräämisoikeutta rajoittavaksi tekijäksi.

Omaehtoisen uskonnon valinta ehkä korostuu prostituoitujen joukossa, koska he työnsä puolesta rikkovat perinteisiä moraalisääntöjä ja toisinaan ovat jopa hakeutuneet seksityöhön kyseenalaistaakseen vallitsevia arvojärjestelmiä (esim. Marcus 1990, 60 & 93). Modernisaation vapauden ja demokraattisuuden ihanteet näkyvät myös suhtautumisessa uskontoon:

> Se, minkä takii mä viehätyin siitä yhteisöstä, niin se ajatus, et siin ei oo niitä hierarkioita eikä auktoriteetteja, vaan se auktoriteetti tulee siit yhteisöstä. Et se on niin äärimmäisen demokraattinen, yhteisöllinen ja yksilöä arvostava. (Leenu)

[9] Ristiriita tulee erityisen selvästi näkyviin herkästi paheksutussa seksityössä, mutta esimerkiksi Taru on itse sitä mieltä, että hänen uskonnollisen pohdintansa takana ovat pääosin muut elämänkokemukset.

Kuitenkin ihmiset kaipaavat anteeksiantoa, armoa ja huolenpitoa, pyhyyden kosketusta. Tällöin vaihtoehtona on sellainen uskontokäsitys, joka on paitsi jumalsuhteessaan, myös opillisessa sisällössään yksilöllinen. Tätä strategiaa noudattavat ihmiset kokevat syvästi transsendenssin välttämättömyyden, mutta eivät pidä auktoriteeteista, alistumisesta, sopeutumisesta ja tottelevaisuudesta. He eivät ole valmiita sopeutumaan perinteiseen (prostituution tuomitsevaan) uskontokäsitykseen, vaan tavallaan luovat sääntönsä itse:

> Mä en suostu siihen, et siel on yks jumala, yks Hitler, joka sanoo asioita. Kyllä siel on neuvosto, aivan väkisin. Mä näin semmosen unen, joka oli hyvin todellinen. […] Mä olin alasti ja siinä oli neuvosto, totta kai. Mä olin neuvoston edessä. Mä en nähny niitä, mut mä tiesin, et ne oli siinä, ja mua ympäröi valkosuus, valo, lämpö, rakkaus.
>
> Mä olin menny sinne sanomaan, et ”eikö jo pääsis pois?” Niinkun täältä ruumiin vankilasta, missä nyt edelleenkin olen. Ja mulle annettiin lupaus, että ”sitten kun sä oot hoitanu kaikki hommas valmiiks, niin sä pääset saman tien”. Se tunne mikä siitä tuli, se rauha, et okei, mun tarvitsee vain tehdä mun hommat valmiiks, niin mä pääsen pois täältä. Ja mä sit jaksoin sitä kivistä peltoo kyntää eteenpäin.
>
> Tuosta unesta on varmaan kymmenen vuotta. Mul on semmonen kokemus, et mä kynnän edelleen sitä samaa peltoo. Mikään ei oo muuttunu. Et kivenmurikat ehkä vaan näyttää toisenlaisilta tällä hetkellä. Et mulla on hyvin vahva usko siihen, et asiat menee, niinkun niiden pitää mennä. Mä voin tehdä valintoja, joilla mä voin helpottaa tai huonontaa asemaani. Mut en kumarra mitään uskontoo. Se sotii mun uskontoa vastaan. (Gerda)

Siirtyminen maallisiin arvojärjestelmiin

Kolmas Luckmannin (1967, 86) mainitsema strategia on uskonnollisten arvojärjestelmien tietoinen hylkääminen ja korvaaminen maalliseksi ymmärretyllä normistolla[10]. Tällöin perinteiset uskonnolliset roolit hylätään kokonaan tai niitä käytetään vain opportunistisiin tarkoituksiin.

Haastatteluaineistossamme uskonnon tietoinen hylkäämispuhe painottuu vanhempiin seksityöntekijöihin. Syynä voi tietenkin olla se, että he ovat ehtineet uskonnollisissa pohdinnoissaan pisimmälle. Tähän viittaa sekin, että valtaosalla myös uskonnon myöhemmin hylänneistä on taustalla kristillinen kasvatus. He ovat myös pääsääntöisesti aloittaneet seksityön vasta vanhemmalla iällä ja näkevät uskonnosta vieraantumisen ja päätöksen prostituutiosta osana samaa kehitystä.

Ikä voi kuitenkin jakaa uskontokäsityksiä myös toisella tapaa. Vanhimmat ikäluokat ovat kasvaneet aikanaan toisenlaiseen arvoyhteisöön kuin nuoremmat. Vielä muutama vuosikymmen sitten kirkon auktoriteettiin nojaavalla luterilaisella maailmankatsomuksella oli Suomessa hegemoninen asema ja lähes kaikki erilaisuus tapahtui sen sisällä. Muut uskontokunnat olivat suurimmassa osassa Suomea näkymättömiä ja ateismi yleistä vain yhdistettynä sosialistiseen maailmankatsomukseen. Näille sukupolville uskonnon hyväksyminen tai hylkääminen kokonaan tuntuu ehkä luontevammilta vaihtoehdoilta kuin henkilökohtaisen uskonnon rakentaminen tai joustava vaihtelu arvojärjestelmästä toiseen. Haastatelluista poliittisesti aktiivisessa sosiaalidemokraattiperheessä kasvanut eläkeikäinen Kaarina kuittaa uskonnon selkeimmin ulos elämästään:

[10] Tosin luterilaisuus on aina käsittänyt yhteiskunnan koostuvan kahdesta eri regimentistä, henkisestä ja maallisesta, joilla kyllä pätevät samat etiikan käskyt, mutta tavat toteuttaa ne ovat erilaiset. Esimerkiksi tuomari ei voi kääntää toista poskea..

> No ei uskonto oo mun elämässä oikeestaan mitään suurta roolia esittänyt. Ei, koska kyl semmonen tieteellinen maailmankatsomus on ehkä enemmän, lähempänä. Mua kans kauheesti kiinnostaa, mä luen aina, kun on tähtitieteestä noita kirjotuksia esimerkiks Hesarissa, niin mä luen ne aina tarkkaan. (Kaarina)

Toisaalta kirkosta etääntymisessä voi olla kyse kaksoisstigmasta. Selkeimmin rajan vetäneiden joukossa olivat aineistomme trans-ihmiset ja ainoa miespuolinen seksityöntekijä. Myös prostituutioon liitettyjen stereotypioiden valossa he ovat ei-naisina ei-huoria ja marginaalissa. Heidän olemassaoloaan ei tunnisteta edes prostituution negatiivisissa arvotuksissa ja siksi he mitätöityvät moraalinormiston ulkopuolisiksi.

Ero kirkosta on voinut olla vähittäinen, ”koko ajan vanhetessani mä tunnen olevani kauempana siitä uskonnosta” (siveyden sipuli 1) tai selkeä henkilökohtainen valinta: ”en halua olla tukemassa sortajainstituutiota enkä rahottamassa sen toimintaa” (Liljankukka 1).

Minkä varaan uskonnolliset auktoriteetit hylänneet sitten rakentavat omaa arvojärjestelmäänsä? Näyttää siltä, että vaikka käsityksiä oikeasta ja väärästä ei perustella uskonnolla, ne ovat kuitenkin pitkälti samat kuin uskontoa tunnustavilla.

> Mun uskonnon motto on se, että hyvyys ja ymmärtävyys ja elämän kunnioittaminen kaikissa muodoissaan on kaikkein tärkein. […] Jos mua loukataan, mä en tykkää mennä loukkaamaan takas. Mun uskonnon mukasesti minun pitää vastata hyvällä. (Taru 2)

Ainakin osa haastateltavista tiedosti myös itse, että heidän käsityksensä oikeasta ja väärästä eivät merkittävästi eronneet muusta väestöstä. Yhtäläisyyksiä selitettiin sillä, että kaikkien uskontojenkin takana on joitakin universaaleja arvoja, joihin myös itse uskoo. Oman arvojärjestelmän kuvaamiseen voidaan jopa käyttää Raamatusta tuttua sanastoa: ” mä en tietenkään lähe kenellekään tekemään semmosta, mitä en soisi itselleni tehtävän”. (Siveyden sipuli 1)

Leenu reflektoi yksityiskohtaisesti moraalinsa suhdetta uskontoon. Hänelle ei ole yhdentekevää, miten elämänsä elää, vaikka uskon kohteena ei olekaan mikään yliluonnollinen:

> Eli jumaluus on olemassa siinä mielessä, että mun mielestäni ajatus siitä, että on olemassa jotain semmosta kauneutta, pyhyyttä, hyvyyttä, totuutta, jonka merkitys kantaa pidemmälle kun pelkästään ihmisen elämä, niin siinä mielessä Jumala on sitä. […] Mulle uskonnollisuus on sitä, et tavallaan on rehellinen itselleen. Ja se, et on rehellinen itselleen, et on ikään kun tietoinen – siis sen asianhan voi sanoo toisella tavalla: koska Jumala näkee kaiken, niin valehteleminen ei onnistu, koska Jumala tietää kaiken. […]
>
> Elämän tragedia on, et pitää suostua siihen, et sitä ei voi koskaan varmasti tietää, mikä missäkin tilanteessa on oikein ja mikä väärin. Se vaan kuuluu ihmisen elämään ja pitää uskaltaa ottaa se riski. Se vastuu, et mä teen jonkun valinnan. Mistä mä sen sit tiedän, minkä valinnan mä teen? Joissain tapauksissa auttaa harkinta, keskusteleminen muiden ihmisten kanssa.
>
> Just mietin tätä seksityötä, et millä perusteilla voin olla vakuuttunut, että mun seksityö toteuttaa enemmän rakkautta kuin tuhoavuutta. Niin se on ihan vaan se intuitiivinen tunne, jonka mä saan mun asiakkaista. Mulla on hyvä olla ja mä saan positiivista palautetta. Se kohtaaminen, vaikka se on maksullinen kohtaaminen, niin

> kuitenkin niissä puitteissa se tuntuu rehelliseltä. Ja niissä puitteissa, niillä pelisäännöillä, niissä rajoissa se on aitoa.
>
> On joitain moraalikysymyksiä, mitkä tietysti ratkeaa ihan sillä, että on joitain selkeitä periaatteita. Mut sitten on aika paljon sellaisia, missä täytyy vaan luottaa, kuunnella itseään. (Leenu 1)

Ongelma syntyy siitä, että kun oma arvojärjestelmä ei selvästikään poikkea merkittävästi vallitsevasta uskontopohjaisesta, miten suhtautua siihen, että yhteiskunta tuomitsee prostituoidut väärintekijöiksi. Jos roolien vaihtaminen saattaa olla raskas strategia normien ristiriidasta selviytymiseen, uskonnosta irtisanoutuminen ei sekään ole helppo tie. Uskontoa käytetään voimakkaasti seksityöntekijöitä vastaan ja siksi uskontoa ovat joutuneet miettimään myös ne, joille usko ei ole henkilökohtainen asia. Vaikka Yritteliäs kuvaa itseään yksiselitteisesti agnostikoksi, hän seuraa aktiivisesti uskonnon ympärillä käytävää yhteiskunnallista keskustelua ja lukee usein uskonnollista kirjallisuutta.

Pääsääntöisesti haastateltavat tekevät eron jonkin uskonnon sinällään ja toisaalta kirkon tai uskovien välille. Kirkko voi käyttää uskontoa riiston välineenä tai yksittäinen kirkon jäsen voi tehdä toisille pahaa uskonnon varjolla. Uskovaisia syytetään kaksinaismoralismista tai uskonnon väärinkäytöstä. Haastattelujen valossa tällainen uskovainen ikään kuin häpäisee uskontonsa:

> Tietysti siellä on kymmenes käskyssäkin selkeet sävelet, et älä tee huorin, ja jotka sitten uskonnollisilla perusteilla vainoo jotain huoria, niin ne sit osottaa sitä kohtaa. Mut sehän selitetään siellä Raamatussa, että huorin tekee jo se, joka nai hyljätyn. Eli nää samat ihmiset varmaan itte saattaa naida hyljätyn, mut on valmiita kivittään toisii. (Siveyden sipuli 1)

> Se, että onko Jumalaa olemassa vai ei, niin sitä mä en, se ei tavallaan oo se olennainen kysymys. Oleellinen kysymyshän on se, mihin sitä uskontoa käytetään. Jos sitä käytetään niin kun sitä käytetään omien mielipiteitten perustelemiseen ”olen oikeassa sen takia, että Jumala on sanonut näin”, niin silloin uskontoa käytetään väärin. Eli uskontoakin voi käyttää rakentavalla tai tuhoavalla tavalla. (Leenu 1)

Vaikka uskontoa käytetään säännöllisesti syrjäyttämisen ja stigman välikappaleena, pääosa haastateltavista suhtautuu uskontoihin joko myönteisesti tai ainakin neutraalisti. Vaikka uskonto heidän tapauksessaan on toiminut lyömäaseina, voivat ne silti yleisemmällä tasolla olla tarpeellisia.

> Mä uskon psykologiaan, mut mä en usko mihinkään uskontoihin. Et en mä usko, et on olemassa mitään sellasta ylempää voimaa. […] Mä uskon ihan oikeesti siihen, et ihminen on luonu Jumalan ja taivaan, koska ihminen pelkää kuolemaa. (Veera 1)

> Toisaalta uskonto voi olla myös rauhottava elementti yhteiskunnassa. Sillä saadaan hallittua ihmisiä niin, että ne käyttäytyy enemmän ennakoitavasti ja sillä lailla kun on toisille ihmisille edullista. (Liljankukka 1)

Toisaalta esimerkiksi Yritteliään puheesta ei löydy juuri ymmärrystä uskontoja kohtaan. Hän tuo esille, että suvaitsemattomuus sinällään tuntuu liittyvän uskonnollisuuteen. Lisäksi hän ainoana korostaa uskontojen piirissä esiintyvien moraalisen paheksunnan ja riiston lisäksi myös niiden sukupuolittunutta luonnetta:

> Mun mielestä uskonto on vallankäyttöväline. Samaten naisten alistamiseen käytetty. Pitää nyt feminismiäkin sen verran olla, et mä en hyväksy naisten alistamista missään millään muotoa. (Yritteliäs 1)

Etäisen analyyttisen suhteen uskontoon voi tulkita myös osaksi sitä samaa yhteiskunnan ulkopuolelle asettumisen prosessia, johon huorastigma johtaa. Kun tunnustetaan ihmiskunnan tarvitsevan uskontoja mutta samalla itse pärjäävänsä kohtuullisesti ilmankin, vedetään rajaa muuhun, uskonnoista riippuvaiseen yhteisöön.

Uskonnolliset normit vaikuttavat tämän strategian valinneisiin kahdella tapaa: ensinnäkin ne kiinnittävät heidät yhteisöön joidenkin yhteisiksi koettujen arvojen kautta, mutta toisaalta sulkevat heidät moraalisella paheksunnalla yhteisön ulkopuolelle analyyttisiksi sivustakatsojiksi.

Poikkeus

Aineistossamme oli myös kaksi haastattelua, joissa sosiaalinen stigma ja uskonto eivät millään lailla yhdisty toisiinsa. Tiinan ja Ramonan haastatteluissa uskontokäsitys vaikuttaa verrattain eheältä ja ongelmattomalta.

Tiina kertoo käyvänsä säännöllisesti kirkossa, mutta ei halua puhua uskonnosta sen enempää. Vaikka hän on suostuvainen antamaan haastattelua seksielämästään, uskonto asettuu sellaiselle intiimin alueelle, jonne tutkijalla ei ole asiaa:

> Mun usko merkkaa mulle sellasia asioita, että se on niinkun mun oma usko. Se on mun hyvin oma asia. Mä en haluan tuputtaa sitä ihmisille, enkä puhuu siitä sen enempää. Se on niin syvä ja henkilökohtanen asia. Se on mun oma henk. koht. yhteys. (Tiina)

Sen sijaan Ramona pohtii hieman pidempään uskontosuhdettaan. Hän on kotoisin kristillisestä perheestä ja kokee arvomaailmansa olevan jatkumoa lapsuudessa opitulle ajatusmaailmalle. Koska uskontosuhde ei ole vuosien varrella merkittävästi muuttunut, hän ei myöskään ole juuri miettinyt asiaa, korkeintaan harkinnut vapaaehtoistyötä kirkon piirissä:

> Uskonto on mulle aika tärkee juttu. En oo ihminen, joka käy sunnuntaisin kirkossa, mut mulle usko on sellanen pään sisällä oleva juttu, joka on mulle sellanen tietynlainen turva. […] Se on mulla sellanen, niin arkipäivänen juttu, et mää en sitä juurikaan ajattele tietosesti. (Ramona 1)

Mielenkiintoista on, että vaikka niin Ramona kuin Tiinakin ovat kokeneet syrjintää ammatinvalintansa vuoksi ja joutuneet omalla kohdalla miettimään suhdettaan siihen, kumpikaan ei pohdi uskontosuhdettaan yhteiskunnallisen stigman näkökulmasta. Ramona on omalta osaltaan selvittänyt asian itselleen niin, että hänen työnsä on omalla tavallaan hoiva-ammatti:

> Varsinkaan, on varmaan aika vaikee yrittää selittää, et miten voi ihminen olla uskovainen ja tehdä seksialalla töitä. Mutta mun mielestä ne asiat ei oo ristiriidassa keskenään, koska mää koen olevani eräänlainen terapeutti. Niin monet asiakkaat on sanonu, et tää on tärkeetä työtä mitä mä teen. (Ramona 1)

Näkemys prostituutiosta hoivatyönä ei ole mitenkään poikkeuksellinen (esim. Carr 1994[11]). Sen sijaan aiheen nostaminen esille nimenomaan kristinuskon yhteydessä on erityistä. Useimmiten prostituutio yleisessä keskustelussa rinnastuu mieluummin muihin henkistä tai fyysistä läheisyyttä vaativiin ammatteihin (sairaanhoitaja, hieroja) kuin näiden taustalla olevaan kristillisen lähimmäisenrakkauden sanomaan.

Tiina ja Ramona ovat aineiston ainoat ammattidominat. Onkin ehkä hyvä huomioida, että prostituutiokentällä sm-sessiot ovat ehkä kaikkein eniten ammattimaisuutta vaativia, niin taloudellisen panostuksen (kallis välineistö), luovuuden (monimuotoiset fantasiat) kuin turvallisuudenkin (turvaseksin lisäksi alistamiseen liittyvät erityisriskit) suhteen. Siksi dominoiksi hakeutuvat yleensä vanhemmat, kokeneemmat, työnsä kehittämisestä kiinnostuneet ja myös yksityiselämässään sadomasokismiin suuntautuneet seksityöntekijät. Ammattimainen asenne on yksi keino puolustautua huorastigmaa vastaan (Kontula, tulossa).

Voidaan pohtia, panostaako ammattidomina niin paljon työhönsä, että siitä muodostuu suuri osa hänen elämäänsä ja sosiaalisia suhteitaan. He ovat sitoutuneempia seksityöhön ja kehittävät ympärilleen laajan, prostituution harjoittamisesta tietoisen ja sen hyväksyvän verkoston. Voidaan ajatella, että stigma ei tällöin tuottaisi yhtä suuria ongelmia ja suhde uskontoon olisi yksinkertaisempi.

5. Yhteenveto

Prostituoituihin liittyvä stigma rajoittaa prostituoitujen mahdollisuuksia muodostaa ammatti-identiteettiä, koska seksityöhön liittyvä häpeä estää asiasta keskustelun julkisuudessa tai ylipäätään missään virallisessa yhteydessä. Monet joutuvat salaamaan ammattinsa läheisiltäkin ihmisiltä, mikä välttämättä vaikuttaa myös seksityöläisen yksityiselämään. Ammatin arkaluontoisuus aiheuttaa myös monenlaisia erikoisolosuhteita, kuten työolojen vaihtelevuus ja epävarmuus.

Haastattelut osoittavat, että prostituoidut joutuvat miettimään tavallista enemmän oikeaan ja väärään liittyviä asioita muodostaakseen elämästään mielekkään psykofyysisen kokonaisuuden. Uskonnolla ja siihen liittyvillä asioilla on keskeinen asema yhteisön arvojen ja normien muodostumisessa, joten rakentaessaan omaa arvojärjestelmäänsä on seksityöntekijän reflektoitava myös suhdettaan uskontoon. Seksityö, uskontoon nojaava yhteiskunnallinen arvojärjestelmä ja henkilökohtaiset käsitykset oikeasta ja väärästä muodostavat kolmion, jossa haastateltavat suunnistivat parhaansa mukaan.

Haastattelemamme prostituoidut suhtautuivat eri tavoin tähän ristiriitaan. Osa vaihtoi roolia ja noudatteli kuhunkin tilanteeseen sopivaa arvojärjestelmää, osa muokkasi uskonnon dogmeja omaan elämäntapaansa sopivaksi ja osa sanoutui kokonaan irti uskonnosta. Osittain eri strategiat löytyivät rinnakkaisina samoilta ihmisiltä tai saattavat seurata elämäntarinassa toisiaan. Kahdelle haastateltavista kysymys seksityön, uskonnon ja henkilökohtaisen moraalin suhteesta ei näyttäytynyt relevanttina.

Valitut strategiat eivät ole yksilöllisiä vain suhteessa ei-prostituoituihin, vaan myös suhteessa toisiinsa. Osittain tämä johtuu siitä, että yhteisten foorumien puuttuessa seksityöntekijä joutuu tekemään omaan etiikkaansa liittyvät ratkaisut pitkälti ilman keskustelukumppaneita tai valmiita

[11] Katso myös joku muu lähde, esim. Turning Pro?

malleja. Toisaalta haastatteluista välittyi ajallemme tyypillinen yksilöllisesti rakennetun uskontokäsityksen ihanne: prostituoidut olivat tietoisia ja myös ylpeitä tekemistään valinnoista.

Uskonnolliset normit määrittävä kahdella tapaa prostituoidun paikkaa yhteisön reunalla: Toisaalta prostituoidut sitoutuvat yhteisöön hyväksymällä tiettyjä kristinuskolle ominaisia käsityksiä oikeasta ja väärästä. He saattavat jopa ilmaista arvojärjestelmäänsä kristillisellä käsitteistöllä. Toisaalta uskontoperustainen paheksunta ja tuomitseminen jättävät heille roolin vain kapinallisena tai analyyttisena sivustakatsojana.

Kirjallisuus

Arffman, Kaarlo. 1999. Mitä oli luterilaisuus? Johdatus kadonneeseen eurooppalaiseen kristinuskon tulkintaan. Helsinki: Yliopistopaino.
Brock Deborah R. Making Work, Making Trouble: Prostitution as a Social Problem. University of Toronto Press, Toronto 1998.
Carr Juliet. The porn star. Teoksessa Women of the Light: The New Sacred Prostitute, ed. by Kenneth Ray Stubbs. Secret Garden, Larkspur 1994.
Durkheim Émile. Sosiaalisesta työnjaosta. Gaudeamus, Helsinki 1990.
Dussel, Enrique D. 1980. Historical and Philosophical Presuppositions for Latin American Theology. Teoksessa Rosino Gibellini (ed.) Frontiers of Theology in Latin America. London: SCM Press, 184 – 212.
Goffman Erving. Stigma. Notes on the Management of Spoiled Identity. Penguin Books, London 1990.
Hallamaa, Jaana. 1999. Kristinuskon kertomus ja eurooppalainen sosiaalietiikka. Teoksessa Jaana Hallamaa (toim.) & Simo Knuuttila & Matti Kotiranta & Antti Raunio. Rahan teologia ja Euroopan kirkot. Lopun ajan sosiaalietiikka. Jyväskylä: Atena, 139 – 225.
Kontula Anna. Miksi Suomessa päädytään prostituutioon **(MIETI!**). Tulossa. Puiskö mieluummin viitata esitelmään tms?
Kontula Anna. Prostituutio Suomessa. Sexpo säätiö, Helsinki 2005.
Kortteinen Matti. Kulttuurintutkimuksen rajoista. Sosiologia 2005 (ilmestyy).
Kääriäinen, Kimmo. Uskonnollisuus ja moraali. Teoksessa Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhannella, ed. by Kimmo Kääriäinen, Kati Niemelä & Kimmo Ketola. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82, Jyväskylä 2003
Luckmann Thomas. The Invisible Religion. The problem of Religion in Modern Society. The MacMillan Company, New York 1967.
Mannermaa, Tuomo. 1977. Kristillisen opin vaiheet. Dogmihistorian peruskurssi. 2.p. Helsinki: Gaudeamus.
Marcus Emma. Hyvät tytöt pääsevät taivaaseen, pahat tytöt pääsevät joka paikkaan. Seksin ammattilaiset kertovat. Koonnut ja suomentanut Walter de Camp. Kustannus Oy Odessa, Helsinki 1990.
O'Connel Davidson Julia. Prostitution, Power and Freedom. The University of Michigan Press 1998.
Pheterson Gail. The Prostitution Prism. Amsterdam University Press, Amsterdam 1996.
Pihkala, Juha. 1992. Johdatus dogmatiikkaan. Tampere: Weilin+Göös.
Raamattu
Seksialan liitto. Säännöt, hyväksytty 12.6.2004. www.salli.org.
Skaffari Pia & Urponen Kyösti. "Ei vain rakkaudesta, vaan myös..." Esiselvitys Lapin seksimarkkinoista ja prostituutiosta. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C, työpapereita 48. Lapin yliopisto, Rovaniemi 2004.

Turvallisempaa seksiä, turvallisempaa seksityötä. Ammattilaisen turvaseksiopas. Pro-tukipiste ry., Helsinki 1997.
Vuola, Elina. 1991. Köyhien jumala. Johdatus vapautuksen teologiaan. Jyväskylä: Gaudeamus.